

Oponentský posudek na dizertační práci Jihoafrický mikroregionalismus – analýza projektů na pozadí teorie nového regionalismu

Autorka dizertační práce: Linda Piknerová

268 stran + přílohy

Téma a cíle práce

Autorka Linda Piknerová si pro svou dizertační práci zvolila bezpochyby zajímavé téma, kterému v českém prostředí není věnována žádná pozornost. Téma stále velmi komplikované a po většinou shora řízené africké integrace je odborně uchopitelné a v kontextu mikroregionálního rozměru, jež nabízí pohled zdola, i politologicky zajímavé. Pochopitelně z hlediska mezinárodního má téma mikroregionalismu adekvátní odbornou reflexi a je povětšinou zpracováváno v kontextu jednotlivých regionů (západní Afrika, jižní Afrika atp.). Z výše uvedeného vyplývá, že toto téma může být při splnění určitých předpokladů také nosným tématem dizertační práce, neboť nabízí dostatečný výzkumný potenciál.

Co se týká samotného textu práce, celkové vymezení tématu, cílů a výzkumných otázek či hypotéz nepůsobí příliš organicky a je poněkud roztržité. Samotný cíl práce, definovaný na s. 15 (znovu v mírně obměněné verzi na s. 29), je minimálně stylisticky poněkud neobratný (jedná se o profit z integrace, či o profit z profitu?). Úvod práce je napsán dobře a přehledně, byť dle mého soudu – jak bylo uvedeno výše – samotné tematické vymezení textu by mohlo být uvedeno explicitněji, především pak cíl práce a předpoklady práce jsou pojednány poměrně stručně (viz s. 15). V textu nechybí geografické vymezení, resp. jeho vysvětlení, ovšem časové vymezení textu lze vyvozovat spíše implicitně.

V úvodu postrádám podrobnější reflexi daného tématu v odborném prostředí, taktéž analýzu zdrojové základny bych si dovedla představit zevrubnější. V neposlední řadě mi v úvodní pasáži (či v první části práce) zcela chybí komplexní vysvětlení výzkumného designu.

Metodologické a teoretické vymezení textu, struktura a obsah práce

Z hlediska struktury a metodologie textu mám dvě podstatné výtky. První kritická poznámka směřuje ke struktuře práce, která se mi nejeví jako zcela logická a vyvážená ve vztahu k cílům práce, resp. mi především vadí, že závěr práce nahrazuje, resp. do značné míry supluje část analytickou. Teoreticky a metodologicky je pak práce zakotvena na necelých dvaceti stranách (s. 22 až 41), což je s ohledem na celkovou délku textu dosti málo. Je otázkou, zda by nebylo vhodnější podkapitulu 1.3 (týkající se konceptualizace, operacionalizace a metodologie) včlenit před část pojednávající o teorii nového regionalismu. Výsledkem ne zcela optimálně pojaté struktury je odtrženost teoretické a analyticko-empirické části práce, resp. hlavní části práce, tedy třetí kapitoly, která má charakter veskrze popisný.

Druhá – dle mého soudu – zásadní poznámka se týká metodologie, kterou vidím jako podstatnou slabinu práce. Autorka sice opakovaně v úvodu i první kapitole deklaruje kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod, nicméně z hlediska kvantitativních metod se omezuje na konstatování užití korelace a z hlediska kvalitativních deklaruje využití

kolektivní případové studie, aniž bychom se však dozvěděli jakékoli podrobnosti k těmto metodologickým postupům, proč je autorka k výzkumu zvolila, případně jaké jsou slabiny či silné stránky přístupu jednotlivých metod. V práci bohužel absentuje nejen podrobnější rozpracování metodologického rámce, ale také samotné využití kvantitativních metod.

Budu-li se dále věnovat metodologii, pak na s. 29 a 30 jsou uvedeny dvě hlavní teze práce, se kterými je však v textu víceméně pracováno jako s hypotézami (viz představení závisle a nezávisle proměnné). První teze má být dle autorky ověřována za pomoci „korelace mezi participací nestátních aktérů a intenzitou integrace“. V kapitole však není uvedeno, jak bude tato korelace zjišťována (bude to za pomoci vyjádření nějakého korelačního koeficientu, případně jakého?) či odkud budou brána data pro korelaci atd. Pro celkové hodnocení práce je však závažnější především to, že v práci nakonec žádná slibovaná korelace není.

Zamyslet se také lze nad volbou proměnných a otázkou jejich operacionalizace, kupříkladu proměnná „intenzita mikroregionální integrace“ definovaná zejména jako počet projektů (a jejich charakter) se do velké míry překrývá se čtvrtou proměnnou („zájem o integraci“). U indikátorů jako je výše investic či ziskovost projektů (jak je definována ziskovost?) se pak autorka v průběhu práce potýkala především s nedostatkem či neúplností dat.

Z hlediska samotného obsahu se L. Piknerová v první kapitole (kromě již zmiňované metodologie a konceptualizace pojmů) konkrétně věnuje představení teorie nového regionalismu, pojednává o vymezení termínu regionalismus a regionalizace atp. Celá teoretická pasáž čítá necelých osm stran, což se mi nejeví jako dostatečně pevný odrazový můstek pro celou práci. Autorka sice v práci konstatuje určité nedostatky nového regionalismu, nicméně dále je nerozebírá a nezmiňuje žádný alternativní koncepční či případně teoretický přístup ve vztahu k mikroregionalismu, je-li takový. Pokud nikoli, pak je nasnadě ptát se, zda a proč je mikroregionalismus spjat pouze s novým regionalismem, či zda je konceptem, který může přestát kritické momenty a určitou překonanost tohoto teoretického přístupu. Zároveň je třeba se zamyslet nad rolí teorie v samotném textu, neboť následující pasáže se samotnou teorií nepracují, nedochází k její aplikaci či propojení s empiricko-analytickou částí textu.

Druhá část logicky pojednává o africkém regionalismu, jeho vývoji, dále o jeho nedostatcích a limitech a částečně i předpokladech. Část textu se logicky věnuje popisu historického vývoje hlavních integračních struktur a iniciativ (OAJ, AU, NEPAD atp.). V kapitole 2.4 je mj. popsán vývoj mikroregionální spolupráce se zaměřením na rozvojové koridory a prostorové rozvojové iniciativy. Dále následuje podkapitola 2.5 věnující se již vzniku a vývoji formálního mikroregionalismu v JAR mj. v kontextu federalizace, státní podpory rozvoje, institucionálního zázemí jednotlivých rozvojových iniciativ a koridorů. Druhá kapitola (s. 42 až 95) má v podstatě logicky převážně deskriptivní charakter, zároveň se zde správně objevuje i nástin kritických momentů jednotlivých iniciativ.

Třetí kapitola (s. 96 až 200) tvořící hlavní tělo textu se poté věnuje velmi podrobnému a mnohdy zajímavému popisu jednotlivých konkrétních iniciativ a projektů, přičemž každá podkapitola sleduje analogickou strukturu reflektující především představení a strukturu jednotlivých projektů, jejich dopady a hodnocení.

Zvolených a analyzovaných případů jihoafrických iniciativ/projektů je devět (resp. nakonec osm). Budu-li se kupříkladu soustředit na první projekt Maputského rozvojového koridoru, pak po úvodním představení a popisu v podkapitole 3.1.3 najdeme hodnocení projektu. Jsou zde zmíněny některé indikátory (počet přepravených osob, vybrané makroekonomické ukazatele, HDI atp.) a je mj. konstatována (bez hlubší analýzy či korelačního vyjádření) jejich souvislost se vzdáleností či blízkostí vůči koridoru. Četbu daných kapitol poměrně znesnadňuje i to, že je nutné u každého indikátoru listovat k přílohové části. Nadto některé obrázky (např. s. 279) nejsou dobře čitelné a jsou zde ponechány původní popisky. V závěru všech podkapitol pak autorka uvádí své dílčí závěry ve vazbě na dvě definované teze.

U dalších projektů je vyvozování závěrů problematizováno nízkým počtem realizovaných projektů daných iniciativ nebo případnou neexistencí statistik či jiných relevantních údajů (to se týká mj. Platinum SDI, SDI Rybí řeky, Investiční iniciativy Západního pobřeží, Prostorové iniciativy v Richards Bay), což autorka opakovaně sama uvádí (mj. viz s. 209, kde L. Piknerová zmiňuje možnost problematizace svých závěrů). Dalšími geografickými specifiky se pak vyznačuje Gauteng. Využívané statistiky mnohdy nejsou mezi jednotlivými lety a iniciativami srovnatelné a působí nahodile. Je nasnadě se tedy ptát, zda metodologický postup zvolený při psaní práce byl správný a zda vyvozeným závěrům lze dávat relevantní váhu.

Třetí část – jež je skutečně mohutným a propracovaným popisem fungování jednotlivých jihoafrických iniciativ – mnohdy nabízí více otázek než odpovědí, což je dáno zejména již zmiňovanými metodologickými problémy, odtržeností empirické části od teoretické a nedostatkem srovnatelných a využitelných dat. Vyvozené závěry pak místy vyznívají triviálně („s počtem investorů rostla výše investované částky“, s. 153). Jindy se pak jedná spíše o dovozování či odvozování závěrů bez provedení skutečné hlubší analýzy či slibované korelace.

Co se týká možnosti „verifikace“ druhé teze („míra ekonomického zisku zvyšuje zájem o mikroregionální integraci“) v kontextu třetí části práce, zde lze pochybovat o její vhodnosti vzhledem k nedostatečnosti údajů o výši ekonomického zisku. Zároveň se lze opodstatněně domnívat, že do vývoje jednotlivých oblastí (ať už municipalit, provincií či širších celků) bezpochyby zasahují i jiné faktory ovlivňující jejich vývoj (např. co když HDI roste v kontextu jiných proměnných, než jsou proměnné definované autorkou?). Ty zde ale nejsou nijak analyzovány, ani zmíněny.

Závěr práce (s. 201 až 219), který je poměrně rozsáhlý, nahrazuje analytickou a interpretativní část textu. Autorka zde představuje své závěry. V rámci první teze konstatuje existenci korelace mezi proměnnými („počet nestátních aktérů zvýšil intenzitu mikroregionální integrace“). U druhé teze L. Piknerová shrnuje obtížnost získávání jednotlivých dat a zmiňuje problematičnost ne/verifikace své teze. I přesto se na s. 206 autorka pouští do určitých obecnějších závěrů.

V poslední části práce autorka potom správně poukazuje na obtíže svého výzkumu a zmiňuje problematičnost některých svých předpokladů, jež se neukázaly býti platnými. V neposlední řadě jsou zde shrnuty obtíže spojené s realizací jednotlivých projektů. A v samotném závěru

textu L. Piknerová konstatuje, že i přes řadu nedostatků lze právě formální mikroregionalismus považovat za naději budoucího afrického vývoje.

Formální část práce

Z hlediska stylistického je práce na dobré úrovni. Taktéž formálně práce nevykazuje podstatnější pochybení. Nicméně místy se v textu objeví jazykové zádrhly či překlepy, případně občasná chyba v interpunkci (s. 23/24, 25, 35, 42, 76, 91, 97, 128, 141, 155, 184, 197, 206, 214).

Práce adekvátně využívá poznámkového aparátu, byť by jistě bylo možné některé technicistní pasáže textu raději vložit namísto textu právě do poznámkového aparátu. Citační aparát a bibliografické odkazy, včetně seznamu pramenů a literatury jsou v pořádku.

Nevím (a je to spíše otázkou diskuse), zda není možné se alespoň pokusit o překlad některých termínů (anchor projekt, black economic empowerment) a pokusit se tak zavést a etablovat českou terminologii do odborného jazyka, resp. v některých případech autorka překlad neprovádí, v jiných případech se o překlad snaží (např. Tourism LED development). To poté vede k situaci, kdy se vedle sebe mohou nalézat dva termíny, jeden přeložený a druhý nepřeložený (s. 87), což působí nekoncepčně.

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že L. Piknerová ve své dizertační práci prezentuje velmi robustní text, v jehož rámci posbírala úctyhodné množství informací k zajímavým projektům realizovaným v jihoafrické oblasti. Zároveň však text také vykazuje některá podstatná pochybení, jež byla prezentována výše a jež považuji za obtížně slučitelná se standardy dizertačních prací. Na základě výše uvedeného práci nedoporučuji k obhajobě.

Dne 20. 11. 2012

Mgr. et Mgr. Pavlína Springerová, Ph.D.

